

HELIKOPTERID ROBINSON R44 22 AASTAT EESTI ÕHUVÄES 2002-2024

Piloot
Anneli Kajamaa

"Helikopterid Robinson R44, 22 aastat Eesti Õhuväes 2002-2024".

Hea külastaja, tere tulemast tutvuma püsiekspositsiooniga "Helikopterid Robinson R44. 22 aastat Eesti Õhuväes. 2002-2024".

Kaitsevägi otsustas loobuda 2024. aastast helikopterivõimekusest. See oluline sündmus inspireeris lennundusmuuseumi koostama Eesti Õhuväe 105. tegevusaasta tähistamise ajaks, taasiseseisvunud Eesti helikopterivõimekuse ajaloo, püsinäitust "Helikopterid Robinson R44. 22 aastat Eesti Õhuväes". Näitus avati Eesti Lennupäevadel 2024.

Eesti Lennundusmuuseum püüab pakkuda Õhuväe helikopteriasjanduse põhjalikku ajaloolist ülevaadet kui ka pilguheitu tänapäevasesse konteksti. Püsinäitus on rohkem kui lihtsalt ajalooline teemakäsitus - see on austusavaldus meie õhuväe vapratele meestele ja naistele ning nende panusele Eesti julgeolekusse. Näitus kutsub külastajaid tutvuma õhuväe ajaloo, avastama õhuväe põnevat maailma läbi pilootide silmade ja kogemuste. Püsinäitusel on eksponeeritud mitmesuguseid esemeid, mis heidavad valgust õhuväelaste igapäevaelu: pilootide rõivastus, varustus, töö- ja õpingutega seotud materjalid, autasud ja tunnustused.

Silmapaistvaks ja kõige mahukamaks osaks on Eesti esimese instruktor-naispiloodi Anneli Kajamaa karjäärile pühendatud ekspositsioon. Eraldi on koostatud merepääste ja selleks vajaliku koolituse varustuse väljapanek, mis illustreerib õhuväe pilootide äärmuslikes tingimustes läbiviitud treeninguid. Oluline on ka väljapanek, mis kajastab Õhuväe pilootide osalemist väliskoolitustel ja rahvusvahelistes sõjalistes missioonides.

Ekspositsioon koosneb viiest teemast:

- Helikopteri võimekuse loomine Eesti Õhuväes ja Robinsonhelikopterite osa selles
- Eesti esimene naispiloot-instruktori Anneli Kajamaa karjäär õhuväes
- Merepääste õppused "Baltic Bicini"
- Rahvusvahelised missioonid
- Lennutehnika (helikopter Robinson R44 ja MLL-2).

Näitus pakub inspiratsiooni ja mõtteainet kõigile, kes tunnevad huvi lennunduse vastu ja hindavad meie riigi julgeolekut ja lennunduse ajalugu. Näituse lõpetuseks kutsume kõiki mõtlema sellele, kui oluline on olnud ja on jätkuvalt Eesti Õhuväe roll meie riigi kaitsmisel ja iseseisvuse säilitamisel.

Meeldivaid elamusi soovides
Eesti Lennundusmuuseum

"Helikopterid Robinson R44, 22 aastat Eesti Õhuväes 2002-2024"

Eesti Õhuväe helikopterivõimekuse loomine

Eesti Õhuvägi loodi 21. novembril aastal 1918. Kokkuleppeliselt tähistatakse Õhuväe aastapäeva sobilikuma lennuilma tõttu suvekuudel.

Okupatsioonivõimud likvideerisid Eesti Õhuväe aastal 1940. Eesti Õhuvägi loodi taas 16.12.1991.

1994.a. määrati õhuväe ülemaks kolonel Vello Loemaa, kelle ülesandeks oli õhuväe taas ülesehitamine. Õhuväe staabiülemaks määrati kolonel Valeri Saar. Õhuväe juhtkond koostas dokumendid „Õhuväe kontseptsioon“ ja „Kopterite programm“, milles oli esitatud kasutusülesannetest lähtuvalt erinevate helikopterite tüüpide võrdlev analüüs ja kopterite soetamise võimalused. Kaitseväge juhataja kindral A. Einseln kinnitas õhuväe kontseptsiooni 1.märtsil 1995.a. Kontseptsioonis oli fikseeritud üksusena Ämari lennubaas ja selle koosseisus lennueskadrilli kopterite salk.

1994. aasta sügisel soetas õhuvägi firmalt AeroCo (tegevjuht Illar Link) Nõukogude Liidu päritolu kopteri Mil Mi-2 HOPLITE. Lisaks soetati hiljem veel kolm sama tüüpi kopteri.

Helikopterite Mil Mi-2 lennukoolituse lõpetasid Roman Timofejev ja Ahti Soosaar. Instruktoriteks olid Piirivalve Lennusalga piloodid: Aleksander Gagarin, Jevgeni Pissarev ja ?. Želnovakov.

Õhuväe Mil Mi-2 kopterite hooldustehnikud olid: Sergei Eljaste ja Andrei Roosild.

Helikopterite Mil Mi-2 ressurss ammendus 2000. aasta lõpuks ning kopterid müüdi Läti Vabariiki.

Lenneskadrilli kopterite salk

1995-1997 oli lennuskadrilli kopterite päästelüli ülem Roman Timofejev.

02.04.1995 alustati õhuväe Mil Mi-2 teoreetilise koolitusega.

1997 määrati helikopterite päästelüli ülemaks Ahti Soosaar.

15.05.1997 asustati juriidiliselt õhuväe lennubaas ja lennubaasi ülema kohusetäitjaks määrati kapten Roman Timofejev.

Projekt „Baltic Cobra“

Kopterite eskadrill vajab lennavahendeid ja kaitseväge vajab tankitõrje võimekust. Üheks võimaluseks oli helikopterite baasil tankitõrje-võimekuse arendamine. Kõne alla tulid kasutuses olnud ja moderniseeritud lääneriikide kopterid.

Paljust variantidest sobisid USA ründekopter Bell AH-1 Cobra ja Saksa Liitvabariigi Eurocopter Bo-105. SA pakkus Eestile sõjalist abi. Eestis resideerunud eesti soost USA sõjaväeatašee US Navy kaptenleitnant Peter Henrik Hendriksoni, kellel oli USA suursaadik Eestis pr. Melissa Wellsi tugev toetus, eelistuseks oli innovaatiline valdkond – lennundus ja avanes võimalus saada Eestile ja teistele Balti riikidele moderniseeritud ründekopterid Bell AH-1 Cobra.

Eesti Õhuväe initsiatiivil koostati ja püüti käivitada projekt „Baltic Cobra“. Projekti eesmärgiks oli Eestile, Lätile ja Leedule soetada ründekopterite Bell AH-1 Cobra eskadrillid (a´12-14 helikopterit). Projekt nägi ette, et ründekopterite üleandmise ajaks koolitatakse välja helikopterite piloodid ja algväljaõppeks otsustati hankida helikopterid Robinson 44 (R44).

Üsna pea loobusid Läti ja Leedu majanduslikel põhjustel projektis osalemast. Ründekopterite projektist oli sunnitud loobuma ka Eesti, kuid jätkati koolitust kopteril Robinson R44, mis oli suunanud organisatsiooni tulevikku. Nende dokumentide kinnitamine ja analüüs on oluliselt mõjutanud kopterite soetamise strateegiaid.

Projekt helikopterid Robinson R44

Kuigi projekt „Baltic Cobra“ ei käivitunud algselt planeeritud mahus, siis abiprojekt ründekopterite pilootide ettevalmistavaks koolitamiseks realiseerus.

USA kinkis helikopteripilootide koolituseks Eesti õhuväele neli Robinson R44 tüüpi helikopterit eesmärgiga ehitada Eesti õhuväes üles kopterivõimekus. Aktiivsed projekti vedajad olid õhuväe staabiülem Valeri Saar, õhuväeülem Teo Krüüner ning Peter Henrik Hendrikson.

2002.a. märtsis saadeti 6 kopteri pilooti - Ahti Soosaar (eskadrilli ülem), Tarmo Must, Anneli Kajamaa, Rene Kallis, Eve Vernik ja Indrek Märtn) tüübikoolituse saamiseks USA-sse Robinsoni tehasesse. Varasemalt olid kõik piloodid (v.a. A. Soosaar, kelle algkoolitus oli helikopteril Mil Mi-2) saanud koolituse Tartu Lennukolledži kahekohalisel helikopteril Robinson R22 ja/või SA 300.

Koolitamiseks ette nähtud neli Robinson R44 tüüpi kopteri tarniti Eesti õhuväele otse tootjatehasest 2002 aasta suvel. Robinson R44-dele pidanuks järgnema suuremad, mitme otstarbega kopterid, kuid paraku see plaan ei teostunud.

Helikopterite Robinson R44 üleandmine

Kopterite pidulik sümboolne üleandmise tseremoonia korraldati Ämari Lennubaasis 29. augustil 2002.a.

Kopterite Robinson R44 üleandmise tseremooniast võtsid osa kaitseminister Sven Mikser, Riigikogu Kaitsekomisjoni esimees Tiit Tammsaar, kaitseväejuhataja viitseadmiraal Tarmo Kõuts, hr. Mark A. Pekala, hr Frank Robinson ja teised kutsutud külalised.

Vastuvõtu tseremoonial anti kopterite võtmed üle kopterite salga ülemale leitnant Ahti Soosaarele ning õhuväe piloodid sooritasid Robinson R44-dega demolennu.

Pilootide koolitus ja helikopterite opereerimine

Koptereid Robinson R44 opereeriv üksus loodi õhuväkke aastal 2002 nn. „puhtalt lehelt“ ilma vene metoodika (õppeprotsess, protseduurid ja õpetamise metoodika) mõjudeta.

Ameerika Ühendriigid andsid õhuväele kopterid, kuid Eesti pidi organiseerima ise pilootide koolituse.

Lisaks USAs saadud Robinson R44 tüübikoolitusele, koolitas õhuväe piloote Tartu Lennukolledži ja lennukooli Pakker Avio tsiviilinstruktor Romet Vään.

Peale esmaste õhuväe instruktorite koolitust tsiviilsektoris sai järgnevatele õhuväe pilootidele tüübikoolitust ja sõjaväealast väljaõpet korraldada juba väeliigi siseselt.

Aastal 2007 lisandusid õhuväe kopterite tavaprotseduuride hulka formatsioonlennud, 2010.a. öövaatlusseadmetega (NVG) lendamine ning 2013. aastal ripplastiga lendamine.

Robinson 44 Tallinna kohal

Robinson 44 laevale maandumist harjutamas

Ripplasti vedu

Crew resource management
koolitus USAs 2001, Bell UH-1N.
A. Kajamaa E. Vernik

Robinson R44 õppus

Robinson R44 formatsioonide
õppus

Helikopteri piloodid Eesti Õhuväes

Helikopteri eskadrilli koosseisu moodustasid esmalt:

1. Roman Timofejev
2. Ahti Soosaar

Seejärel liitusid õhuväe lennueskadrilli kopterilüluga Tartu Lennukolledži haridusega ja helikopter R22 ja/või SA300 pädevusega piloodid:

3. Rene Kallis
4. Eve Vernik
5. Tarmo Must
6. Anneli Kajamaa
7. Indrek Märtn
8. Ivar Värk
9. Valmar Vingisaar

Tegusaimatel aastatel tegutses õhuväes üheaegselt 12 kopteripilooti. Aastatel 2002-2024 on õhuväes teeninud 25 kopteripilooti. Eelnevalt loetletutele veel:

10. Rain Jõeveer
11. Pille Vain
12. Martin Noorsalu
13. Andres Rahkema
14. Loe Dominic Sillat
15. Armin Mau
16. Lauri Malsroos
17. Tarvo Rübokon
18. Ott Tahk
19. Sten Lember
20. Ralf Jürgenson
21. Kaarel Lapimaa
22. Juhan-Kaspar Isak
23. Allar Plaksi
24. Janet Lain
25. Ralf Järvamägi

R44 operaator-vaatlejad Eesti Õhuväes

R44 operaator-vaatlejad

1. Lauri Tooding
2. Mario Ziugand
3. Kertu Simson
4. Raino-Andre Pius
5. Eero Säde
6. Argo Habakuk
7. Siiri Kuusmann
8. Aleksei Avdejev
9. Kaido Koit
10. Harri Salumäe

R44 tehnikud

1. Andrei Roosild
2. Aleksei Juur
3. Rain Muru
4. Erik Jankovski
5. Jaanus Urb
6. Lauri Linntamm
7. Madis Stern
8. Ken Pool
9. Sakari Tali
10. Grete Piirsoo
11. Risto Link

Teenistuses ja teenistusest välja arvatud kopterite asukohad

Esimene Robinson R44, mis teenistusest välja arvati, kandis pardanumbrit K64. Kopterit K64 kasutati treeningulendudel intensiivsemalt ning tema töötunnid täitusid sellest tulenevalt teistest kiiremini. See pontoonidega varustatud kopter leidis 20. juulil 2020 oma tee Eesti Lennundusmuuseumisse.

Kopteri, pardanumbriga K65, ressurss ammendus aastal 2022 ning ta eksponeeriti lennubaasis staabimaja lähistel tervitades kõiki Ämari lennubaasi saabujaid.

Kopter, pardanumbriga K63, sooritas oma viimase lennu oktoobris 2023 ning paikneb kõrvuti teiste militaareksponaatidega 1. Jalaväebrigadi territooriumil Tapa linnakus.

Kopter, pardanumbriga K66, jätkab lennutegevust kuni oktoobrini 2024. Kopteri K66 paiknemine peale teenistuse lõppu ei ole veel otsustatud.

Anneli Kajamaa - Eesti esimene naispiloot-instruktor

Langevarjuhüpped Ülenurme lennuväljal 1987

NATO missioon Bagdadis

NATO Air Meet FRA AWAC

A. Kajamaa lennuõpetaja õppus 2005

Peaministri vastuvõtt rahvusvahelises sõjalises operatsioonis osalejatele

Ridali lennuklubi purilendur 1987

A. Kajamaa kaitseminister J. Luik visiidil Kabuli 2018

Viimane lend - 2022

Merepääste õppus "Baltic Bikini"

Rootsis tankimas, teel Norrasse
õppusele NATO Air meet 2005

Vintsimine päästeparvest, Läti 2016

Merepääste instruktor Janek Tauram

Simuleeritud kopterikabiini "puur"
vettelaskmine, Läti 2016

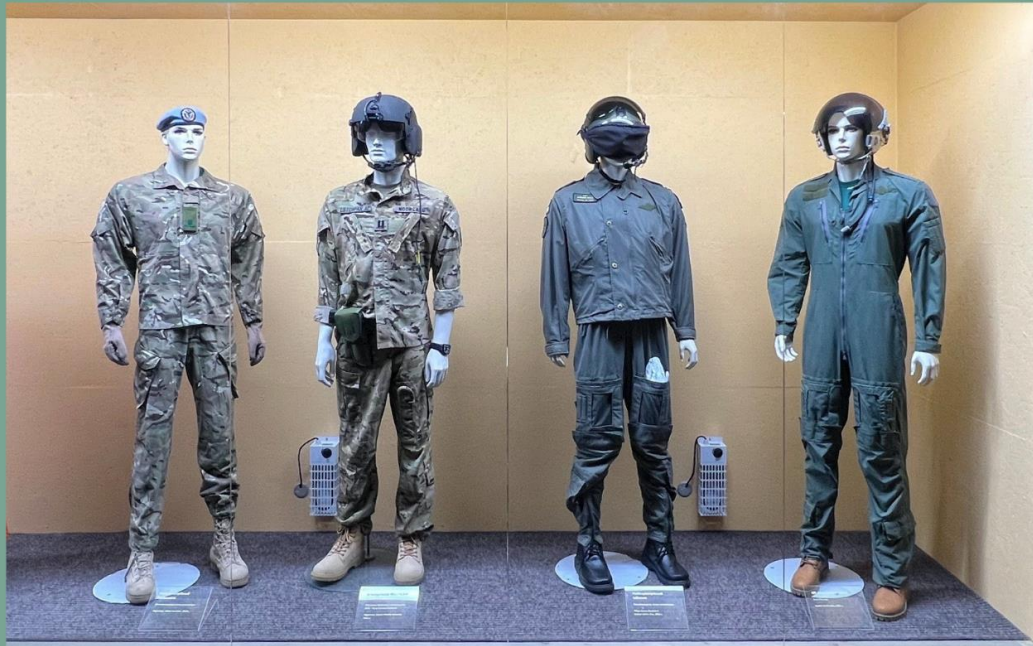
Päästetu vintsimine, Läti 2016

Õppus Eestis 2014

Rahvusvahelised missioonid

A. Kajamaa NATO NMI missioonil

Ltn A. Mau Lynx MK7ga, UK 2012

Missioon Resolute Support Afganistan, kaitseminister J. Luik visiidil

Major I. Värk ja UK Major H. Law
UK Armees 2013

Kaptenid M. Noorsalu ja R.Kallis
Afganistanis

A. Kajamaa, A. Harkmann Iraagis

Helikopter Robinson R44

Õhuvägi loobub kopterlennundusest aastal 2024

2020. aastal teavitas õhuvägi, et kopterite Robinson R44 opereerimine lõpetatakse olemasolevate kopterite lennuressursi ammendumises ning uute kopterite hankimise plaane kaitseväl ei ole. Katsevägi loobus kopterilennundusest ning sellega kaasnevast kaitsevälisest kopteritega seonduvatest väljaõppeväljunditest.

Kopterite eskadrilli põhiülesannete hulka kuulunud ülesandeid - luure- ja otsingulennud - on järjest jõulisemalt üle võtmas droonid, mis kahandab vajadust rakendada nendes tegevustes koptereid. Suurimaks kopterite tellijaks olnud õhutoetuse eskadrillile toob õhuväe kopteritest loobumine kaasa vajaduse vajalike CAS (Close Air Support) treeninguvõimaluste otsimiseks väljastpoolt õhuväge.

Viimane helikopter Robinson R44 pardanumbri K66 võetakse kasutusest maha 2024. aastal. R44 helikopterid olid õhuväe kasutuses 22 aastat.

Kopterieskadriin likvideeriti formaalsest 01.10.2021. Põhiametikohal ei teeni Õhuväes enam ühtegi kopteripilooti.

2024. aastaks on Robinson R44 kopteriga lendamise pädevus õhuväes säilinud viiel piloodil, kes täidavad püstitatud lennuülesandeid viimase õhuvälis oleva Robinson R44 kopteriga (pardanumbri K-66) põhiametikoha kõrvalt lisaülesandena.

Läbi aastate on kopteripilootidest paljud suundunud edasi Politsei- ja Piirivalveameti lennusalka, mis opereerib AW139 tüüpi kopteritel. Kaks kopteripilooti läbis edukalt ümberõppe õhuväe M28 lennukile. Ülejäänud piloodid on suundunud reservi või jätkavad teenistust teistel ametikohtadel kaitseväes.

Püsinäituse avamine 8. juuni 2024

Eesti Lennundusmuuseum tänab annetajaid ja toetajaid

Annetajad:

Anneli Kajamaa (vormiriietus, piloodikostüümid, sertifikaadid, autasud jpm).
Armin Mau (lendurikostüümid, fotod)
Martin Noorsalu (piloodikostüüm, fotod)
Ahti Soosaar (piloodikostüüm, sertifikaadid, ametimärk)
Ivar Värk (piloodikostüüm)
Roman Timofejev (ohvitseri vorm)
Eesti Õhuvägi (helikopter Robinson R44, merepääste varustus)

Näituse tekstilise osa koostajad, redigeerijad ja kujundajad:

Anneli Kajamaa (isikliku eluloo ja karjääri koostamine)
Martin Noorsalu (teksti faktiline korrigeerimine)
Vello Loemaa (ajaloolised meenutused)
Janek Tauram (merepääste teema komplekteerimine ja selgitused)
OÜ Artwerk (Oliver Helm – kujundus ja printimine)
EMP Design OÜ (Märt Puusta – kujundus)
Mati Meos (projekti juht)

